

Saimaan ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysala
Sosiaalialan koulutusohjelma

Hanna Kainulainen ja Melanie Matern-Riihelä

**Kaikki me olemme lopulta matkalla: Ihmisenä
ihmiselle – Monikulttuurisuusopintojakso
Saimaan ammattikorkeakoulussa**

Opinnäytetyö 2014

Koko elämä on yllätys.

Sisältö

1 Johdanto	5
2 Kulttuurienvälinen vuorovaikutus	7
2.1 Kulttuuri	9
2.2 Monikulttuurisuus	11
2.3 Kulttuurinen kompetenssi ja kulttuurinen lukutaito.....	12
2.4 Kulttuurienvälinen vuorovaikutus sosiaali- ja terveysalalla	13
3 Teoriasta käytäntöön: kulttuurikompetenssin vahvistaminen	15
3.1 Rakentaminen aiemman tiedon päälle eli konstruktivismi	15
3.2 Mitä on hyvä opetus?	16
4 Opinnäytetyön tarkoitus ja toteutus.....	17
4.1 Toiminnallinen opinnäytetyö	18
4.2 Kaikki lähtee suunnitelmasta	19
4.3 Vieraast maast 2 -opintojakson keskeiset teemat	19
5 Johtopäätökset: Kohti suvaitsevaisuutta	26
6 Eettiset näkökohdat	29
7 Oman työn arviointi	31
Lähteet.....	34
Liitteet	

Tiivistelmä

Hanna Kainulainen, Melanie Matern-Riihelä

Kaikki me olemme lopulta matkalla: Ihmisenä ihmiselle - Monikulttuurisuusopin-
tojakso Saimaan ammattikorkeakoulussa, 33 sivua, 4 liitettä

Saimaan ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveysala

Sosiaali-alan koulutusohjelma

Opinnäytetyö 2014

Ohjaaja: lehtori Minna Koponen, Saimaan ammattikorkeakoulu

Tämä toiminnallinen opinnäytetyö syntyi ENPI-rahoitteen Empowerment of Families with Children -kehittämishankkeen järjestämien monikulttuurisuusopin-
tojen pohjalta.

Vieraast maast -opintojaksojen tavoitteena oli tuottaa osallistujille kokemuksia
kulttuurikompetenssin kehittymisestä sekä edesauttaa kaikille sosiaali- ja terve-
ysalan opiskelijoille yhteisten monikulttuurisuusopintojen jatkumista Saimaan
ammattikorkeakoulussa myös hankkeen päätyttyä. Pilottijakso toteutettiin ke-
väällä 2013 ja Vieraast maast 2 -opintojakso syksyllä 2013. Olimme mukana
molempien opintojaksojen suunnittelussa ja toteutuksessa alusta saakka.

Opinnäytetyöraportissa kuvattiin syksyllä 2013 toteutetun toisen Saimaan am-
mattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalan opiskelijoille suunnatun vapaavalin-
taisen monikulttuurisuusopintojakson sisältö ja käytänteet. Luennoitsijoiksi kut-
suttiin vierailuvia asiantuntijoita ja jakson aikana käytettiin monipuolisesti eri
opetusmenetelmiä. Opiskelijoille järjestettiin mahdollisuus myös aitoon vuoro-
vaikutukseen eri kulttuureista tulevien ihmisten kanssa.

Opinnäytetyöraportissa esitettiin osanottajien palautteiden ja kokemusten pe-
rusteella kehittämissuhteita monikulttuurisuusopintojaksolle. Tärkeimpinä
teemoina palautteissa nousivat esiin oman kulttuurin ja sen merkityksen oival-
taminen, maahanmuuttoon liittyvän yleisen faktatiedon löytäminen, aidon vuoro-
vaikutuksen kokeminen sekä vieraalla kielellä puhumisen pelon voittaminen.

Asiasanat: kulttuurienväläinen vuorovaikutus, monikulttuurisuusopinnot, kulttuuri-
kompetenssi, opetusmenetelmät

Abstract

Hanna Kainulainen, Melanie Matern-Riihelä

Eventually we are all on the road: Human to human – Multicultural studies at Saimaa University of Applied Sciences, 33 pages, 4 appendices

Saimaa University of Applied Sciences

Health Care and Social Services, Lappeenranta

Degree Program in Social Services

Bachelor's Thesis 2014

Instructor: Senior Lecturer Minna Koponen, Saimaa University of Applied Sciences

This functional thesis was stimulated by the multicultural studies funded by the Empowerment of Families with Children Development Project (ENPI). The aim was to provide the participants with experiences in cultural competence and to contribute to the continuation of joint-multicultural studies for all Social and Health Care students at Saimaa University of Applied Sciences after the completion of the project. The pilot study module was implemented in spring 2013 and "Vieraast maast 2" –module in autumn 2013. The authors took part in the planning and realization of both modules from the beginning.

This thesis describes the contents and practices of the second, optional multicultural study module at Saimaa University of Applied Sciences offered in autumn 2013. A variety of experts were invited as guest lecturers. A wide range of teaching methods were employed during the studies. Students were given an opportunity to interact with people from different cultural backgrounds.

Based on the participants' feedback and experiences, suggestions to improve multicultural studies at Saimaa University of Applied Sciences are also presented in this thesis. Understanding the significance of one's own culture, general factual information about immigration, experiencing cross-cultural interactions and overcoming the fear of speaking in a foreign language emerged as the most important themes.

Keywords: intercultural communication, multicultural studies, cultural competence, teaching methods

1 Johdanto

Kansainvälistyvässä Suomessa jokainen sosiaali- ja terveysalalla työskentelevä kohtaa työssään asiakkaita, joiden kulttuuritausta poikkeaa omasta. Työntekijöillä pitää olla riittävät tiedot ja taidot kulttuurienväliseen vuorovaikutukseen. Helposti ajatellaan, että toisesta kulttuurista tulevan ihmisen kanssa ei voi kommunikoida, ellei tiedä kaikkea hänen uskonnostaan, tavoistaan, arvoistaan, pukeutumisestaan, syömisestään ja perherooleistaan. Monien matkan varrella kuuntelemiemme ja lukemiemme asiantuntijoiden sanoma kuitenkin on, että onnistuneeseen vuorovaikutukseen riittää vähempikin: riittää, että kohtaa ihmisen aidosti omana itsenään.

Tämä opinnäytetyö kertoo monikulttuurisuusopintojaksosta, jonka mahdollistaja oli suomalais-venäläinen kehittämishanke Empowerment of Families with Children. Hankkeen tavoitteena on edistää lapsiperheiden hyvinvointia molemmiin puolin rajaa. Hanketta hallinnoi Helsingin yliopiston koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenian Kotkan yksikkö. Yhteistyökumppaneita Suomessa ovat Saimaan ammattikorkeakoulu, Imatran kaupunki, Kymenlaakson ammattikorkeakoulu ja Venäjällä Pietarin valtiollisen yliopiston kansainvälisen sosiaalityön keskus, Viipurin, Svetogorskin ja Pikalevon kaupungit sekä Amiraliteetin kaupunginosa Pietarissa.

Empowerment of Families with Children -projekti on alkanut 29.4.2011 ja päättyy 28.4.2014. Hanketta rahoitetaan South-East Finland – Russia Enpi (European Neighbourhood and Partnership Instrument) CBC 2007–2013 -ohjelmasta. Rahoitus sisältää EU-osuuden sekä Suomen ja Venäjän valtioiden osuudet. Kotkan ja Haminan kaupungeilta saadaan osarahoitusta, ja myös toteuttajaorganisaatiot osallistuvat hankkeen kustannuksiin.

Kaakkois-Suomessa tarvitaan osaamista venäläistaustaisten perheiden kohtaamisessa, ja toisaalta Venäjän lähialueilla on kiinnostusta hyödyntää suomalaista kokemusta lapsiperheiden tukemisesta ja ennaltaehkäisevästä perhetyöstä. Hankkeen aikana on järjestetty sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten koulutusta sekä tuotettu uutta tietoa Suomen ja Venäjän käytännön toimijoiden palveluista ja parhaista toimintatavoista. Lappeenrannassa, Imatralla ja Kotkassa on

pureuduttu monin eri tavoin ammattilaisten ja opiskelijoiden monikulttuurisuus-tietoisuuden lisäämiseen. Vuosittain kahdelle sosiaali- ja terveysalan työyhteisölle Imatran ja Lappeenrannan alueella on toteutettu monikulttuurisuuteen valmentava koulutuksellinen työnohjausrupeama. Yhtenä alueellisena toimintamuotona on lisäksi ollut aineistojen kokoaminen hyvinvointipalvelujen verkkosivustoja varten yhdessä Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveyspiirin (Eksote) kanssa.

Syksyllä 2013 hanke järjesti Saimaan ammattikorkeakoulussa toisen monikulttuurisuutta käsittelevän opintojakson. Tämä opinnäytetyö käsittelee opintojakson suunnittelua ja toteutusta, sillä olimme mukana työryhmässä alusta asti. Pilottijakso Vieraast maast - Erilaisia mutta samanlaisia toteutettiin keväällä 2013. Osallistujien antama palaute vaikutti toisen opintojakson suunnitteluun ja tuli osaksi opinnäytetyötämme.

Meillä on molemmilla kokemusta vieraassa kulttuurissa asumisesta, joten kulttuurienvälinen vuorovaikutus tuntui kiinnostavalta ja luontevalta aiheelta opinnäytetyöhön. Haluamme olla mukana edesauttamassa monikulttuurisuustietouden lisäämistä tulevien sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten keskuudessa. Toivomme myös, että opinnäytetyömme auttaisi monikulttuurisuusopintojen jatkumista Saimaan ammattikorkeakoulussa myös hankkeen päätyttyä.

2 Kulttuurienvälinen vuorovaikutus

Vuorovaikutus on sitä, että joku ilmaisee ajatuksensa ja toinen tai toiset vastaanottavat sanoman, tekevät siitä omat tulkintansa ja reagoivat takaisin. Puhheen lisäksi viestitämme muun muassa eleillä, ilmeillä ja äänenpainoilla. Sano- ma voidaan usein tulkita eri tavalla kuin se tarkoitettiin. Ihmisen persoonallisuus, arvot, asenteet, kulttuuritausta ja aiemmat vuorovaikutuskokemukset vaikuttavat siihen, miten hän viestii ja tulkitsee asioita. (Työterveyslaitos.)

Vuorovaikutus perustuu vähintään jommankumman osapuolen haluun välittää jokin viesti sekä merkkeihin, joiden on yhteisesti sovittu tarkoittavan tiettyjä asioita. Puhuja ja kuuntelija vaikuttavat toisiinsa ja tulkitsevat merkkejä samanaikaisesti. Teemme tulkintoja aiemmin sanotusta ja toisen osapuolen senhetkistä ilmaisusta, katseesta, kasvojen ilmeestä tai vartalon liikkeistä. Lisäksi vuoro-

vaikutukseen vaikuttavat ainakin tilanne, viestijöiden välinen suhde ja puhekulttuuri. Onnistunut vuorovaikutus on myös kykyä kuunnella. (Kielijelppi.)

Kulttuuritausta vaikuttaa ihmisen tapaan viestiä, tehdä havaintoja ja tulkita näkemäänsä. Kulttuuri opitaan viestinnän välityksellä ja viestinnän keinoin sitä myös ylläpidetään ja siihen vaikutetaan. Puhujan ja kuulijan roolit, suhtautuminen toisen puheen keskeytykseen, puheenvuorojen väliset tauot ja suhtautuminen hiljaisuuteen vaihtelevat eri kulttuurien tavoissa viestiä. (Salo-Lee ym. 1998, 7.)

Väärinymmärrykset kulttuurienvälisessä vuorovaikutuksessa voivat johtua usein siitä, että omaa kulttuuria käytetään mittapuuna normaalille ja oikealle. Oletetaan myös, että ihmiset ovat huomattavasti enemmän itsen kaltaisia kuin todellisuudessa ovat ja että tilanteissa on vain yksi tapa toimia. Oman kulttuurin tuntemus ja sen vaikutuksen tiedostaminen omassa käyttäytymisessä onkin suurempi haaste kuin vieraan kulttuurin tuntemus. (Salo-Lee ym 1998, 22-24.)

Kansainvälisen vuorovaikutuksen asiantuntija FM Niini Vartia (2009, 10-12) kysyy, käsittelemmekö monikulttuurisuutta liian ongelmalähtöisesti. Olemmeko liian varovaisia kohdatessamme erilaisuutta? Kansainvälisessä kanssakäymisessä loukkaantumisilta ja yliastumisilta ei voi täysin välttyä. Kommunikointi tapahtuu kuitenkin aina kahden ajattelevan ja tuntevan yksilön välillä. Tervehtimisellä ja hyväksyvällä läsnäololla onnistuu Vartian mukaan jo rakentamaan toimivan kulttuurienvälisen vuorovaikutustilanteen. Ennen kaikkea onnistuminen edellyttää toisen ihmisen vilpittämistä kunnioittamista.

Kieli ja kulttuuri kulkevat käsi kädessä. Ihminen, joka kadottaa kielensä, kadottaa todennäköisesti myös kulttuurinsa. (Vartia 2009, 69.) Kulttuurien välisessä viestinnässä sanojen erilaiset tulkinnat saattavat olla eräs väärinkäsitysten aiheuttaja. Pelkkä kielen osaaminen ei välttämättä riitä, vaan onnistuneeseen vuorovaikutukseen kuuluu myös ymmärrys kulttuurista. Esimerkiksi omassa kulttuurissa tavallisena pidetyn kysymyksen esittäminen voikin toisesta kulttuurista tulevan ihmisen mielestä olla loukkaavaa. (Salo-Lee ym. 1998, 26–27.) Monien näkökulmien mahdollisuuden oivaltaminen ja tunnistaminen on Salo-Leen (1998, 24) mukaan kulttuurienvälisen viestinnän osaamisen perusedelly-

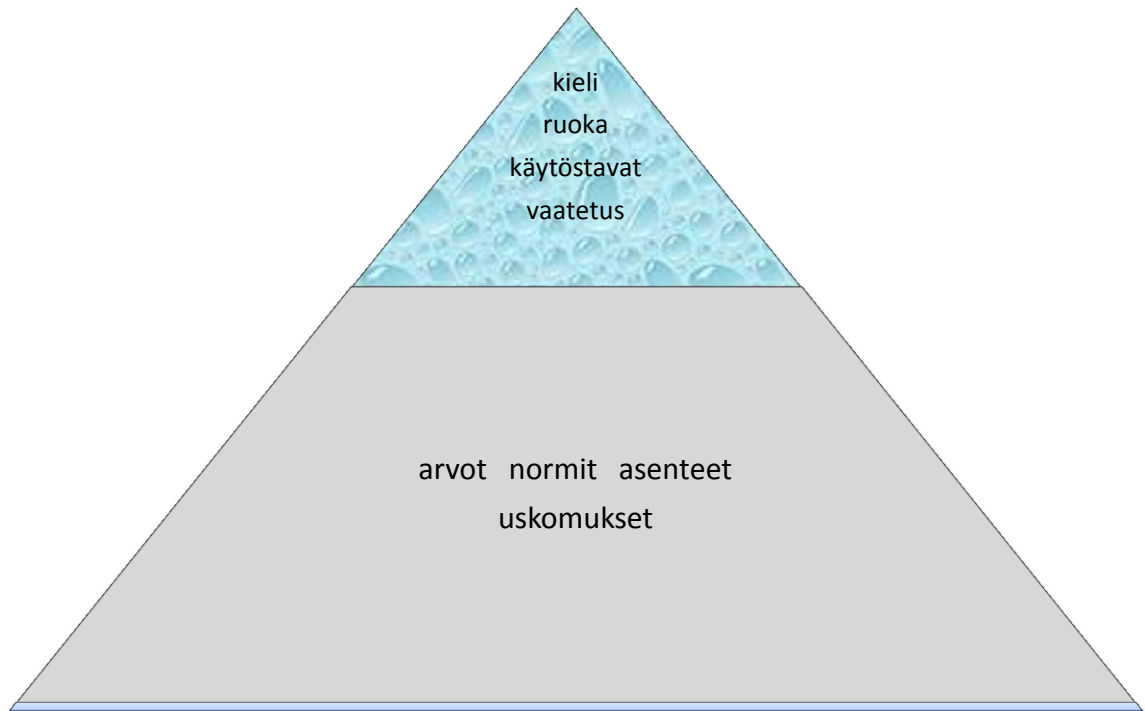
tys. Tuttujen tilanteiden ja viestien tulkitseminen eri tavalla on haasteellista, mutta siihen voidaan oppia.

2.1 Kulttuuri

Kulttuuri on tietyn ihmisryhmän tapa elää ja käyttäytyä, tavat ja toiminnot, jotka yhdistävät ryhmän jäseniä ja antavat sille ainutlaatuisen identiteetin. Kulttuuri on opittuja tietoja ja taitoja, jotka ovat välttämättömiä jokapäiväisestä elämästä selviytymiselle. (Salo-Lee ym. 1998, 6-7.) Kulttuuri on perustava osa ihmisenä olemista (Wahlström 1996, 82). Ihminen ei synny kulttuurinsa jäseneksi, vaan hänet kasvatetaan siihen. Hän oppii, mikä on oikein ja väärin, mikä on ihmisen olemassaolon merkitys, mikä on kaunista ja miten käyttäytyään kohteliaasti. Oma kulttuuritausta hallitsee ihmisen toimintaa niin automaattisesti, että sen oikeastaan havaitsee vasta, kun joku tekeekin asiat eri tavalla. (Räty 2002, 46.)

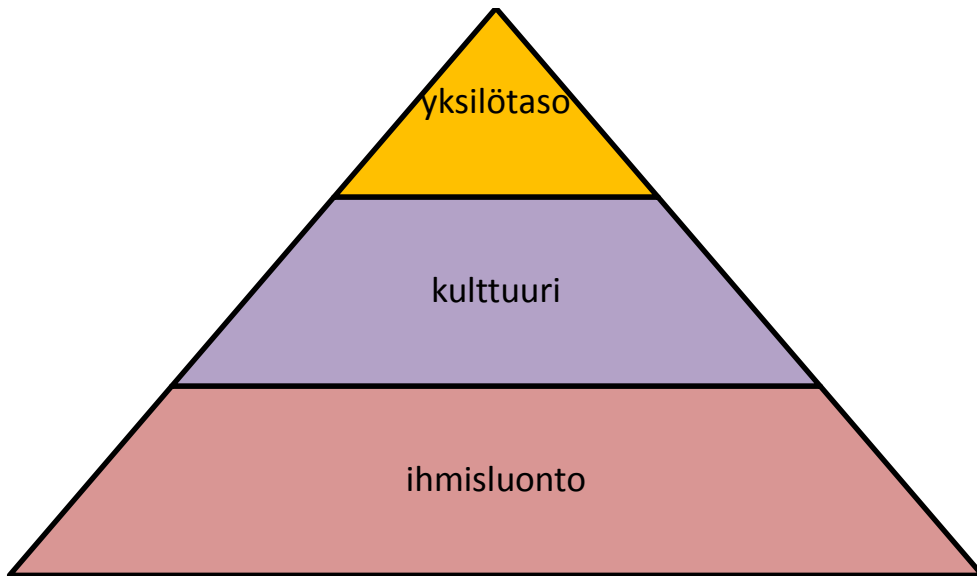
Kulttuurienvälisen viestinnän professori Liisa Salo-Lee (1998, 7) toteaa, että kulttuurin näkyvät ilmenemismuodot, esimerkiksi ruoka, kieli, vaatetus ja käytöstavat ovat suhteellisen helposti opittavissa. Ongelmia kulttuurienvälisessä viestinnässä aiheuttavat usein pinnanalaiset osa-alueet, jotka ovat usein kulttuurin jäsentenkin tiedostamattomissa, esimerkiksi viestintätyyli, arvot, normit ja uskomukset. Oman kansallisen kulttuurinsa sisällä ihminen kuuluu lisäksi moniin erilaisiin kulttuureihin: koulutettu, kaupunkilainen, nainen, 1970-luvulla syntynyt, kehonrakentaja. Esimerkiksi eri kansallisista kulttuureista tulevat insinöörit ymmärtävät toisiaan yleensä suhteellisen helposti työtilanteissa. (Salo-Lee ym. 1998, 8.)

Kirjallisuudessa kulttuuri kuvataan usein jäävuoreksi, josta näkyvissä veden pinnan yllä on vain huippu, kun taas valtaosa on pimennossa pinnan alla. Jäävuoren tavoin kansallinen kulttuuri koostuu näkyvästä ja näkymättömästä osasta. Syvällä näkymättömissä ovat perusoletukset ja arvot, kuten uskonto, historia ja aikakäsitys. Näkymättömän osan syvälinen tajuaminen edellyttää siihen kasvamista lapsesta lähtien ja sitä on vaikea selittää muille. Näkyvään osaan kuuluvat symbolit, rituaalit ja sankarit, esimerkiksi Suomi-neito, saunominen ja kiekkeleijonat. (Salminen & Poutanen 1996, 8-9.)

Kuvio 1. Kulttuuri on kuin jäävuori (mukaillen Salo-Lee ym. 1996, 8)

Hollantilaisen organisaatioantropologi Geert Hofsteden mukaan ihmisen henkissä ohjelmoinnissa voi erottaa kolme tasoa. Universaalilla tasolla on peritty, kaikille ihmisille yhteinen ihmisluonto, joka määrittää muun muassa kykymme tuntea pelkoa, rakkautta ja vihaa sekä tarpeemme kanssakäymiseen muiden kanssa. Kulttuurin taso on opittua ja yhteistä tiettyihin ryhmiin kuuluville ihmisille. Yksilöllinen taso kuvastaa sitä ainutkertaisuutta, jota ei ole kenelläkään toisella ihmisellä. Se on osittain perittyä ja osittain opittua. Hofstede jakoi laajan tutkimuksensa pohjalta kulttuurin alun perin viiteen ulottuvuuteen, joita ovat valtaetäisyys, yksilöllisyys-yhteisöllisyys, maskuliinisuus-feminiinisyys, epävarmuuden sieto ja pitkä tai lyhyt orientoituminen aikaan. (Hofstede & Hofstede 2005; Salminen & Poutanen 1996, 14; Novitsky 2013; Salo-Lee 1998, 9-10.)

Kuvio 2. Ihmisen henkisen ohjelmoinnin tasot (mukaillen Hofstede & Hofstede 2005)

2.2 Monikulttuurisuus

Monikulttuurisuus on erilaisten ihmisten ja ihmisryhmien elämistä samassa tilassa ja ajassa. Monikulttuurisessa yhteiskunnassa vallitsee myönteinen kulttuurien kirjo, suvaitsevaisuus ja palvelujen monipuolisuus. Se pyrkii ihmisten väliseen tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen. (Abdelhamid ym. 2009, 18.) Tämän toteuttaminen vaatii paljon poliittista tahtoa ja yhteiskunnan tukea (Räty 2002). Yhteiskunnan virallinen vähemmistö- ja maahanmuuttopolitiikka sekä valtaväestön asenteet vaikuttavat ratkaisevasti siihen, millaisia kontakteja maahanmuuttajien ja valtaväestön välille pääsee syntymään. Tutkimusten mukaan eniten rasistisia asenteita aiheuttavat alhainen koulutustaso ja vähäiset kontaktit maahanmuuttajiin. Kulttuurien kohtaaminen vaatii sopeutumista puolin ja toisin. (Liebkind 2006, 171-173.)

Suomea pidetään yksikulttuurisena maana, vaikka pienet, omaa kulttuuriaan ylläpitäneet vähemmistöryhmät, kuten suomenruotsalaiset, romanit, saamelaiset ja tataarit ovat olleet jo vuosisatojen ajan osa yhteiskuntaamme. (Abdelhamid ym. 2009, 8.) Vanhat vähemmistöryhmät ovat kuitenkin suomenruotsalaisia lukuun ottamatta olleet varsin vähälukuisia, ja moni ryhmä on keskittynyt asumaan suppealle alueelle. Useimmille suomenkielisille kieleltään tai uskonnoltaan erilaisen ihmisen kohtaaminen onkin ollut harvinaista. (Saukkonen 2013,

24-25.) Todellinen maahanmuutto Suomeen alkoi vasta 1990-luvun taitteessa (Abdelhamid ym. 2009, 8).

Tällä hetkellä Suomi tunnustaa, arvostaa ja tukee etnisen ja kulttuurisen monimuotoisuuden säilymistä paremmin kuin useimmat Euroopan maat – poliittisesti ja lainsäädännöllisesti. Konkreettiset teot ovat kuitenkin melko vaatimattomia ja kapea-alaisia. Sopeutumisvelvollisuus koskee ainoastaan maahanmuuttajia ja vähemmistön jäseniä, ei kantaväestöä. (Saukkonen 2013, 115, 138-139.) Valtaväestöltäkin pitäisi vaatia uuden oppimista ja joustavuutta. Maahanmuuttajien kotoutumista voi helpottaa esimerkiksi puhumalla selkeää kieltä ja hyväksymällä toisenlaiset toimintatavat. Yhteisen arjen sujumiseksi tarvitaan yhteistä toimintaa ja vuorovaikutusta. (Kanninen & Markkula 2011.) Ratkaisuksi puheiden ja käytännön ristiriitaan Saukkonen (2013, 230) ehdottaa, että puhetta maahanmuutosta tulisi muuttaa realistisemmaksi: siitä pitäisi voida puhua arkisena asiana, ei vain rikkautena tai riesana.

2.3 Kulttuurinen kompetenssi ja kulttuurinen lukutaito

Kulttuurinen kompetenssi eli kulttuurinen pätevyys on kulttuurienvälistä osaamista, herkkyyttä, tietoutta omasta taustastaan ja asenteistaan, erilaisuuden huomioimista ja hyväksymistä sekä kykyä kulttuurienväliseen kommunikointiin. Joustavuus, itsenäisyys, epävarmuuden sietokyky, sopeutuminen, monimutkaisten asioiden käsittelykyky ja toisen huomioonottaminen ovat ominaisuuksia, jotka auttavat onnistumaan vuorovaikutuksessa toisesta kulttuurista tulevan ihmisen kanssa. (Vartia 2009, 45-46; Abdelhamid ym. 2009, 32.)

Abu-Hannan (2012, 23-25) mukaan on inhimillistä nähdä muut ihmiset stereotyyppinä ja tuntea olonsa epävarmaksi ja epäluuloiseksi, kun kohtaa erilaisuutta. Nykyisessä globaalissa yhteiskunnassa on kuitenkin osattava elää hyvin monenlaisten ihmisten kanssa. Eroista tulisi olla tietoinen, mutta niitä ei pidä liiaksi korostaa (Salo-Lee ym. 1998, 14). Ihmisen halu ja kyky omien kulttuuristen asenteiden ja käsitysten kriittiseen tarkasteluun on lähtökohta monikulttuuristen taitojen kehittymisessä. Kulttuurinen kompetenssi ei siis ole ihmisen luontainen ominaispiirre, vaan elinikäinen, asteittainen inhimillisen kehittymisen prosessi,

joka vaikuttaa kokonaisvaltaisesti arvomaailmaan, asenteisiin ja toimintaan (Abdelhamid ym. 2009, 22,33).

Amerikkalaisen psykologian tohtori Golemanin (1997) mukaan ennakkoluulot ovat tunneoppimisen tulosta ja muuttuvat hitaasti. Ennakkokäsityksiä tukevat tapahtumat muistetaan aina paremmin kuin havainnot, jotka sotivat niitä vastaan. Suvaitsevaisuutta edistää parhaiten eri ryhmien pitkäaikainen työskentely yhteisen päämäärän eteen, pelkkä yhteen saattaminen ei riitä, vaan voi vain lisätä ryhmien välisiä erimielisyyksiä. Johdonmukainen puuttuminen jokaiseen syrjintätapaukseen edesauttaa suvaitsevan ilmapiirin luomista, vaikei välttämättä poistakaan syvällä istuvia ennakkoluuloja. (Goleman1997, 197-199.)

Tieto eri kulttuureista on tärkeää, mutta ilman todellisia kulttuurisia kohtaamisia kompetenssia ei saavuteta (Abdelhamid ym. 2009, 53). Tasa-arvoisella vuorovaikutuksella voidaan vähitellen tulla tietoiseksi omasta ja muiden ajattelusta. Kulttuurienvälinen dialogi on molemminpuolista oppimista, ja se avaa mahdollisuuden keskinäiselle ymmärtämiselle ja uusien, ennen kulkemattomien polkujen löytymiselle. (Salo-Lee 2009, 67.)

Kulttuuriseen osaamiseen globaalissa maailmassa kuuluu myös kulttuurinen lukutaito eli kyky lukea ja ymmärtää muita kulttuureita, tiedostaa omat ja muiden lähtökohdat. On mahdotonta hallita suurta määrää eri kulttuureihin liittyvää yksityiskohtaista tietoa, tärkeämpää onkin yleistuntuma siitä, millaisista asioista kulttuurinvaihtelussa on kyse. Lisäksi kulttuurit ja tilanteet muuttuvat jatkuvasti. Kulttuuri elää ajan ja paikan kohtaamis pisteessä, ja jos jompikumpi muuttuu, myös kulttuuri muuttuu. (Abdelhamid ym. 2009, 29; Abu-Hanna 2012, 24, 80; Rätty 2002, 54.)

2.4 Kulttuurienvälinen vuorovaikutus sosiaali- ja terveysalalla

Maahanmuuttaja-asiakkaan voi kohdata missä tahansa sosiaali- ja terveysalan työtehtävässä. Ulkomaalaisuuden ei Rädyn (2002, 210-213) mukaan tule hallita asiakassuhdetta, vaikka se tuo mukanaan asioita, jotka on hyvä ottaa huomioon. On myös hyvä pohtia, mikä liittyy kulttuuriin ja mikä taas senhetkiseen elämäntilanteeseen tai yksilökohtaisiin ominaisuuksiin.

Suomalainen sosiaaliturvajärjestelmä on monelle maahanmuuttajalle vieras, ja asiakkaan rooli on aivan uusi. Moni voi tuntea itsensä kuin lapseksi, jolla ei ole määräysvaltaa omassa elämässään. Myös kokemus vähemmistön jäsenenä on monelle uusi ja outo. (Räty 2002, 221.) Anis (2008, 100) korostaa, että kulttuurisilla tekijöillä on usein vain vähän merkitystä asiakkaan tarvitseman avun kannalta. Kulttuurisesti osaava työntekijä antaa asiakkaiden itse määrittellä, millaista apua he tarvitsevat. Ilman oikeanlaista apua jääminen voi johtaa jopa pysyvään syrjäytymiseen yhteiskunnasta.

Hammar-Suutari (2010, 110) tutkii väitöskirjassaan suomalaisten viranomaisten valmiutta kohdata kulttuurisesti erilaisiksi koettuja asiakkaita. Tutkimuksessa kävi ilmi, että sekä asiakkaat että virkailijat kokevat kulttuurien väliset asiakaspalvelutilanteet usein turhauttavina. Palveluiden tarjonta ei aina kohtaa tarpeita. Tilanteisiin tuovat erilaisuutta muun muassa kielivaikkeudet, ulkonäköön, ymmärtämiseen, käytökseen ja asioimisvalmiuksiin liittyvät seikat. Tutkimusaineiston perusteella kulttuurien välistä vuorovaikutusta lähestytään lähinnä erojen kautta ja monikulttuurisuus käsitetään ulkoapäin tulleiden vaikutusten rantautumisena Suomeen. Hammar-Suutarin (2010) mukaan tämä kaventaa yhdenvertaisen asiakaspalvelun ja monimuotoisen, monikulttuurisen yhteiskunnan toteutumisen mahdollisuuksia.

Hammar-Suutari (2010) tähdentää, että kulttuurien välisessä kompetenssissa voi kehittyä. On kuitenkin tärkeää, että asenteiden, tietämyksen ja taitojen lisäksi erilaisuuden kanssa kasvokkain joutuva virkailija osaa myös toimia käytännön asiakaspalvelutilanteissa, eli kohdata erilaisen asiakkaan yhdenvertaisesti ja ammattitaitoisesti. Vahva ammattitaito, johon myös kulttuurikompetenssi sisältyy, antaa varmuutta toimia vuorovaikutustilanteissa ja kohdata yllättäviäkin tilanteita. Työntekijän epävarma ja pelokas käyttäytyminen vaikuttaa myös siihen, miten asiakas toimii tilanteessa. (Hammar-Suutari 2010, 112.)

Lääketieteen lisensiaatti Oroza (2012) painottaa, että kaikkia kulttuurien erityispiirteitä ei tarvitse eikä voi tuntea. Asiakas on itse oman kulttuurinsa paras asiantuntija ja häneltä voi kysyä, miten kulttuuri tai uskonto vaikuttaa hoitoon, vai vaikuttaako se ylipäänsä. Jokainen haluaa mieluummin tulla kohdatuksi omana itsenään kuin kulttuurinsa stereotyyppisenä edustajana.

3 Teoriasta käytäntöön: kulttuurikompetenssin vahvistaminen

Toiminnallisen opinnäytetyömme yhtenä tarkoituksena on Saimaan ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveystieteiden opiskelijoiden kulttuurisen kompetenssin vahvistaminen. Vieraast maast 2 -opintojakson päämääränä oli tarjota opiskelijoille monipuolista tietoa kulttuurienvälisestä vuorovaikutuksesta sekä omasta ja muiden kulttuureista mahdollisimman kiinnostavalla ja mieleenpainuvalla tavalla.

Mielenkiintoisen kokonaisuuden aikaansaamiseksi perehdyimme erilaisten opetusmenetelmien teoreettisiin taustoihin ja tutustuimme erilaisiin opetusmenetelmiin sekä niiden soveltuvuuteen Vieraast maast 2 -opintojaksolle ja monikulttuurisuusopintoihin.

3.1 Rakentaminen aiemman tiedon päälle eli konstruktivismi

Kasvatustieteessä puhutaan usein kolmesta eri oppimisteoriasta: behavioristisesta, humanistisesta ja kognitiivisesta oppimisteoriasta. Näiden perus- ja pääteorioiden lisäksi puhutaan nykyisin myös konstruktivistisesta oppimisteoriasta. Meidän työmme kannalta olennaisin näistä on kognitiiviseen teoriaan pohjautuva konstruktivinen oppimiskäsitys. (Itä-Suomen yliopisto 2013a.)

Kognitiivisen oppimiskäsityksen mukaan huomio tulee kiinnittää siihen, mitä yksilö osaa ja mihin hän kykenee. Tässä teoriassa pidetään tärkeänä ajattelua, ongelmanratkaisua ja ymmärtämistä. Näkökulma keskittyy mielen sisäisiin prosesseihin, ei vain ulkoiseen toimintaan ja sen muutoksiin. (Itä-Suomen yliopisto 2013a.)

Konstruktivistisen käsityksen mukaan konstruoidaan eli oppiminen rakentuu aiemman tiedon varaan, kokemukset ja taidot joita ihmisellä on, ohjaavat havaintojen tekoa. Opiskelija liittää uutta informaatiota aiempiin tietoihin ja kokemuksiin ja sillä tavalla oppii. Tämän käsityksen mukaan ihminen ei ole tyhjä taulu, johon voidaan antaa tietoa, vaan ihminen ottaa tietoa aktiivisesti vastaan ja prosessoi sitä. Aikaisemman tiedon ja omien kokemusten lisäksi oppimiseen vaikuttavat omat odotukset ja tavoitteet. (Itä-Suomen yliopisto 2013b.)

Rauste-von Wright (1998) kokoaa konstruktivistisesti orientoituneen koulutusprosessin piirteitä. Jokaisella oppijalla on oma toimivan tiedon konstruointiprosessinsa. Odotustensa ja aikaisemmin oppimansa pohjalta hän osaa etsiä aiheesta tähdellistä tietoa ja esittää mielekkäitä kysymyksiä. Myös itsearvioinnin ja reflektiotaidon merkitys korostuu. Mikäli oppija ei tiedä, miksi jokin asia pitäisi muistaa tai osata, ei hän välttämättä osaa käyttää oppimaansa käytännön ongelmanratkaisutilanteissa. Oppiminen näkyy vasta, kun se siirtyy todelliseen toimintaan. (Rauste-von Wright 1998, 17–19.)

Vieraast maast 2 -opintojakso suunniteltiin eri-ikäisiä aikuisia ammattikorkeakouluopiskelijoita varten, jotka opiskelevat sosiaali- ja terveystieteiden eri koulutusohjelmissa. Ajattelimme, että osa heistä on osallistunut jo ensimmäiselle Vieraast maast -opintojaksolle. Jollakulla on paljon erimaalaisia ystäviä, toisella kontaktit muunmaalaisiin ovat olleet vähäisempiä. Pidimme mahdollisena myös sitä, että joku opiskelijoista on jo tehnyt pitkän uran työelämässä ja kohdannut kansainvälisyyttä työnsä kautta. Oman kokemuksemme perusteella kulttuurinen kompetenssi rakentuu parhaiten niin, että ihminen ottaa tietoa aktiivisesti vastaan ja prosessoi sitä aikaisempien kokemusten ja kohtaamisten päälle.

3.2 Mitä on hyvä opetus?

Yrjö Engeström pohtii teoksessaan, mitä on hyvä opetus. Yksi vastaus siihen on, että onnistuneen opetuksen tulokset ovat pitkään säilyviä ja että se tarjoaa opiskelijoille laajasti sovellettavia tiedollisia rakenteita. Perustana on, että hyvässä opetuksessa voidaan saavuttaa riittävän syvällinen näkemys ja tieto. Tämä muodostuu sekä opetettavasta asiisisällöstä, sen alkuperästä, rakenteesta ja sovellutuksista että itse oppimisprosessin lainmukaisuuksista ja etenemisestä, lisäksi tietysti oppilaiden toiminnasta ja aikaisemmasta tietorakenteesta. (Engeström 1992, 63-64.)

Hyvän opetuksen laatu riippuu siitä, millä tavalla opetuksen kolme tärkeintä osatekijää saadaan yhteen. Nämä osatekijät ovat opetustavoite, opetussisältö ja opetusmenetelmä. Tavoitteessa kuvataan tarkasti haluttu lopputulos ja sisällöt valitaan esimerkiksi sen mukaan, minkälaisia ihmisiä hankitaan luennoitsijoiksi. Lisäksi varmistetaan, että menetelmien avulla opiskelusta tulee

vaihtelevaa, mikä voi tapahtua esimerkiksi ryhmätyömenetelmällä. (Engeström 1992, 67.)

Onnistuneessa opetuksessa huomioidaan ihmisten erilaiset tavat ottaa vastaan tietoa. Oppimistyyliä kuvataan eri tavoilla ja käsitteillä. Ne voidaan jakaa esimerkiksi eri aisteihin perustuviin oppimistyyliin ja ne muodostavat samalla jaottelun eri oppijatyyppisiin: Visuaalis-verbaalinen oppimistyyli tarkoittaa sitä, että oppija oppii parhaiten lukemalla ja muistaa helpoimmin sanat ja numerot kirjallisessa muodossa. Visuaalis-nonverbaalisella oppimistyyllillä tarkoitetaan sitä, että oppija oppii vaivattomimmin kuvallisessa muodossa esitetyt asiat ja muistaa helposti kuvia, piirroksia, graafisia esityksiä ja symboleita, siis oppii ensisijaisesti näköaistin avulla. Auditiivis-verbaalinen oppija oppii parhaiten kuuntelemalla opetusta ja muistaa hyvin kuultua tietoa, siis oppii ensisijaisesti kuuloaistin avulla. Kinesteettis-taktiilinen oppija oppii kokemusten kautta ja tuntoaistin avulla. Hän muistaa sen mitä koskettelee, tunnustelee ja käsittelee. (Oulun seudun ammattikorkeakoulu 2013.)

Opintojaksoa suunnitellessamme mietimme paljon, keitä kutsumme luennoitsijoiksi ja miksi juuri he sopisivat haluamiimme tavoitteisiin ja sisältöihin. Monikulttuurisuus on aiheena sensitiivinen ja paljon keskustelua herättävä. Teema on laaja, tarvitaan eri näkökulmia, eri menetelmiä, eri ihmisiä, myös aitoja kohtaamisia, sillä monikulttuurisuutta ei mielestämme voi oppia vain teoriaa lukemalla. Kiinnitimme erityistä huomioita kinesteettis-taktiiliseen oppimiseen, sillä ajatellamme, että kulttuurikompetenssi voi todella kehittyä vasta kokemuksen kautta, oli ihmisen pääasiallinen oppimistyyli mikä tahansa.

4 Opinnäytetyön tarkoitus ja toteutus

Opinnäytetyön tarkoitus on Saimaan ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveystieteiden alan opiskelijoiden monikulttuurisen osaamisen vahvistaminen sekä kulttuurisen kompetenssin lisääminen monikulttuurisuusopintoja kehittämällä.

Opinnäytetyön kehittämistehtävinä on: 1) suunnitella ja kuvata Saimaan ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveystieteiden alalle syksyllä 2013 toteutettavan monikulttuurisuusopintojakson sisältö ja käytänteet 2) tuottaa osallistujille kokemuksia kult-

tuurikompetenssin kehittymisestä 3) tuottaa osanottajien palautteen ja kokemusten perusteella kehittämisehdotuksia monikulttuurisuusopintojaksolle.

Keväällä 2013 seurasimme Empowerment of Families with Children -hankkeen järjestämää monikulttuurisuusopintojaksoa Vieraast maast - Erilaisia mutta samanlaisia, joka toteutettiin pilottiprojektina Saimaan ammattikorkeakoulussa. Olimme mukana suunnittelussa alusta asti. Pilottikurssilla pohdittiin muun muassa erilaisuuden kohtaamista, erilaisuuden haasteita ja mahdollisuuksia, hyviä käytänteitä Kaakkois-Suomessa ja tulevaisuuden monikulttuurisuutta. Luennoitsijoina oli asiantuntijoita muun muassa Väestöliitosta.

Tämän kokemuksen pohjalta syntyi opinnäytetyömme idea. Syksyllä 2013 hankke toteutti toisen opintokokonaisuuden, jolla aihetta oli tarkoitus lähestyä eri näkökulmista: sisältöön kuului muun muassa enemmän perehtymistä erilaisiin kulttuureihin. Syksyn opintojakson suunnitteleminen ja toteutus on toiminnallisen opinnäytetyömme aiheena.

4.1 Toiminnallinen opinnäytetyö

Toiminnallisen opinnäytetyön tavoite on työelämän käytännön toiminnan ohjeistamista tai toiminnan järjestämistä. Toteutustapoja on monia erilaisia, esimerkiksi kirja, opas, kotisivut tai näyttely. (Vilkkä & Airaksinen, 2003, 9.)

Saimme tukea omaan työhömmehankkeeseen osallistuvilta opettajilta sekä hankkeen koordinaattorilta. Empowerment of Families with Children -hankkeen yhtenä tavoitteena on sosiaali- ja terveysalan opiskelijoiden ja ammattilaisten monikulttuurisuustietoisuuden lisääminen.

Toiminnallisessa opinnäytetyössä tutkimuskäytäntöjä käytetään vähän väljemmässä merkityksessä kuin tutkimuksellisessa opinnäytetyössä. Tietojen keräämisen menetelmät ovat samat. Toiminnallisessa opinnäytetyössä teorian osuus ei ole niin merkittävä kuin tutkimuksellisessa opinnäytetyössä, ja kerättyä aineistoa ei ole tarpeen analysoida niin tarkasti ja järjestelmällisesti kuin tutkimuksellisessa opinnäytetyössä. (Vilkkä & Airaksinen, 2003, 57-58.)

Toiminnallisen opinnäytetyön raportti on teksti, mistä selviää, mitä, miksi ja miten on se tehty, millainen työprosessi se on ollut sekä minkälaisiin tuloksiin ja

johtopäätöksiin siinä on päädytty. Raportista myös ilmenee se, kuinka oppija arvioi omaa oppimistaan ja tuotostaan. Toiminnallisiin opinnäytetöihin kuuluu raportin lisäksi myös itse produkti eli tuotos. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 65.)

Opinnäytetyöraportin työstämistä varten menetelmiämme ovat olleet oppimis-päiväkirjan kirjoittaminen sekä palaverit opintojaksoa suunnittelevien opettajien ja hanke-koordinaattorin kanssa. Myös kaikki suunnitteluun ja toteutukseen liit-tyvät sähköpostit ja muistiinpanot ovat toimineet osana aineistoa.

4.2 Kaikki lähtee suunnitelmasta

Toisen Vierast maast -opintojakson suunnitteleminen alkoi toukokuussa 2013 heti, kun pilottijakso oli saatu päätökseen.

Työryhmässä oli meidän kahden opiskelijan lisäksi neljä opettajaa eri sosiaali- ja terveysalan koulutusohjelmista (terveydenhoito, fysioterapia, sosiaalia) se-ikä Empowerment of Families with Children -hankkeen projektikoordinaattori. Pidimme suunnittelupalavereja 1-2 kertaa kuukaudessa, ennen opintojakson alkua sekä myös sen aikana. Syksyn opintojakson teemoista ja jo joistakin kut-suttavista vierailijoista sovimme jo keväällä osittain opiskelijapalautteen pohjal-ta.

Pilottijakson rakenteen totesimme toimivaksi ja sen pohjalta lähdimme suunnit-telemaan syksyä: lähiopetusta viitenä iltana lukukauden aikana sekä lisäksi it-senäisiä tehtäviä. Iltaopetus oli ainut mahdollinen ratkaisu, koska opintojakso oli suunnattu monille eri alojen opiskelijoille ja se oli vapaavalintainen. Päätimme myös, että pilottijaksolle osallistuminen ei ollut edellytyksenä syksyn opintojak-solle osallistumiseen, vaikka sisällöt olivatkin erilaisia.

Suunnitteluvaiheen työhön kuului myös sopivien luennoitsijoiden ja asiantunti-joiden etsiminen ottaen huomioon henkilöiden saavutettavuus sekä resurssien riittävyys. Mietimme myös luentojen sisältöön sopivia menetelmiä.

4.3 Vieraast maast 2 -opintojakson keskeiset teemat

Kevään pilottijaksolla monikulttuurisuutta lähestyttiin vuorovaikutuksen ja erilai-suuden kohtaamisen näkökulmasta. Luennoilla pohdittiin, voiko muualta tullutta

ymmärtää ja miten yhteistyö on mahdollista. Millä tavoin olemme kaikki samantlaisia tai erilaisia?

Syksyn sisältöihin suunniteltiin enemmän erilaisiin kulttuureihin perehtymistä sekä kulttuuristen tekijöiden vaikutuksen tarkastelua niin työyhteisöissä kuin asiakastyössäkin sosiaali- ja terveysalalla. Sisältöihin vaikutti osin opiskelijoilta saatu loppupalautte ja heidän käymänsä opintojakson teemoihin liittyvät keskustelut Moodle-ympäristössä. Monessa kommentissa tuli vahvasti esiin opiskelijoiden toive saada tietää lisää nimenomaan eri kulttuurien erityispiirteistä, erityisesti venäläisyydestä. Työryhmässä pohdimme, minkä muun kulttuuriryhmän erityispiirteitä olisi aiheellista käsitellä lähemmin, mistä tarvitaan lisää tietoa. Totesimme, että iso osa maahanmuuttajista on muslimeja. He tulevat eri maista ja kulttuureista, mutta usein heidät niputetaan yhdeksi ryhmäksi.

Myös pilottijakson vierailevien asiantuntijoiden herättämät kysymykset vaikuttivat sisältöjen muodostumiseen. Erityisesti esiin nousi oman kulttuurin tuntemisen tärkeys. Jotta voi ymmärtää toista kulttuuria, pitää tiedostaa, mistä itse on lähtöisin. Toinen aihe, joka toistui monella luennolla, oli median vaikutus maailmankuvan ja mielipiteiden muodostumiseen. Lisäksi halusimme tuoda esille kaksikulttuuristen perheiden erityispiirteitä. Seuraavassa tarkastelemme lähemmin Vieraast maast 2 -opintojakson sisältöjä ja lopussa kokoamme kummankin opintojakson teemat taulukon muotoon (taulukko 1, s. 25).

Suomalainen kulttuuri

Muiden kulttuurien olemassaolon ja niiden ominaisuuksien lisäksi on tärkeä pohtia, mitä tarkoittaa suomalaisuus.

Vaikka suomalaisuus merkitsee eri ihmisille eri asioita ja asenteet voivat poiketa toisistaan, niin kuitenkin suomalaisuuteen liitetään tiettyjä tunnusmerkkejä. Niihin ominaisuuksiin pohjautuu kuva itsestämme ja toiminnastamme. Ymmärrys siitä, mitkä ovat suomalaisen kansanluonteen vahvuuksia ja heikkouksia, auttaa, kun kohtaa muista kulttuureista tulevia ihmisiä. (Räty 2002, 49–51.)

Kulttuurisen identiteetin löytyminen on erilaisuuden kunnioittamisen edellytys. On hyvä muistaa, että jokaisella on oma kulttuurinen taustansa, joka vaikuttaa

tapaan nähdä asiat. On helpompi ymmärtää toista ja toisen kulttuuria, kun yrittää ajatella asioita hänen kannaltaan. (Infopankki.)

Kaakkois-Suomen alueella asuu Suomen vanhoista vähemmistöryhmistä lähinnä romaneja. Halusimme käsitellä myös heidän integraatiotaan suomalaiseen yhteiskuntaan Vieraast maast 2 -opintojaksolla.

Venäläinen kulttuuri

Venäjältä ja entisen Neuvostoliiton alueelta muuttaneet venäjänkieliset ovat Suomen suurin maahanmuuttajaryhmä (62 000 vuonna 2013, Tilastokeskus) ja määrän ennustetaan kasvavan. Suomalaisten tietämys venäläisestä kulttuurista on kuitenkin usein ohutta ja venäjänkielisten asema hankala.

Kyse ei ole pelkästään sotaan liittyvistä ennakkoluuloista, vaan myös siitä että toisensa kohtaa kaksi hyvin erilaista kulttuuria, vaikka Suomi ja Venäjä ovat olleet naapureita jo tuhansia vuosia (Salo-Lee ym. 1998, 151).

Siksi koimme tärkeäksi selvittää suomalaisen ja venäläisen kulttuurin eroja ja yhtäläisyyksiä ja sen kautta lisätä ymmärrystä.

Lappeenrannassa Venäjän raja on lähellä, ja kaupunkikuvaan kuuluu suuri määrä venäläisiä, niin turisteja kuin täällä pysyvästi asuviakin. Oikea tieto venäläisestä kulttuurista olisi siis erittäin tarpeellista.

Muslimit

Toinen maahanmuuttajaryhmä, jota kohtaan tunnetaan syviä ennakkoluuloja, ovat islaminuskoiset. Usein ajatellaan, että uskonto määrää hyvin tarkasti muslimiin elämän jokaisesta osa-alueesta eikä henkilökohtaista valinnanvapautta juuri ole. On kuitenkin tärkeä ymmärtää, että kyseessä on uskonnollisesti, kulttuurisesti, poliittisesti ja yksilötasolla hyvin monimuotoinen ryhmä. Yksittäisten muslimien tai muslimiryhmien teoista ei voi syyttää kaikkia islaminuskoisia. (Muhammed 2011, 40, 45.)

Vuonna 2010 Suomessa oli noin 50 000 – 60 000 muslimia, jotka edustavat useita eri kulttuureja (Vähemmistöoikeuksien ryhmän Suomen jaosto 2012,

122). Islam on jakautunut useisiin eri koulukuntiin ja monille ihmisille uskonto on hyvin tärkeä osa jokapäiväistä elämää (Räty 2002, 70–71).

Kaksikulttuuriset perheet

Suomessa asui vuoden 2011 lopussa 63 592 kaksikulttuurista perhettä. Tilastoissa kaksikulttuurisiksi perheiksi lasketaan perheet, joissa toinen puolisoista on syntynyt Suomessa ja toinen ulkomailla. Kaksikulttuuristen perheiden määrä on kasvanut nopeasti: kaksikulttuurisia perheitä on tänä päivänä yli kolme kertaa enemmän kuin kaksikymmentä vuotta sitten oli. (Familiacub.)

Suomessa kaksikulttuurisissa perheissä elää noin 160 000 lasta. Kaksikulttuuristen parien määrä kasvaa vuosittain noin 3000:lla (Väestöliitto). Kaksi- ja monikulttuuristen perheiden määrän lisääntyessä jatkuvasti on tärkeää, että etenkin sosiaali- ja terveysalan ammattilaisilla on aiheesta ajantasaista tietoa ja valmiuksia soveltaa tietoa käytäntöön.

Kun kaksi ihmistä perustaa perheen, kumpikin puolisoista tuo mukanaan osia lapsuuskotinsa perhekulttuurista, ja näistä osista rakennetaan yhteinen oma perhekulttuuri. Se on perheen sisäinen oma kulttuuri, joka on jokaisessa perheessä erilainen. Kulttuurirajat rikkovassa liitossa ei ole kyse liitosta, missä kaksi eri kulttuuria eläisi rinta rinnan, vaan pikemmin akkulturaatioprosessin seurauksena luodusta, niin sanotusta kolmannesta kulttuurista, jossa on palasia kummankin puolison omista kulttuureista. (Väestöliitto.)

Muualta tulleen puolison puutteelliset tiedot suomalaisen yhteiskunnan lainsäädännöllisistä perusteista, oikeuksista ja velvoitteista sekä vanhemmuuteen ja lasten hoitoon liittyvistä asioista saattavat aiheuttaa ongelmia ja koetella parisuhdetta (Väestöliitto).

Median vaikutus

Miten media käsittelee maahanmuuttajiin liittyviä asioita? Miten media vaikuttaa rasismiin? Mielikuvamme monikulttuurisuudesta syntyvät pääosin median kautta: miten asioista kerrotaan ja mitä kerrotaan. Myös median rooli nousi esiin monien pilottijakson vierailijoiden puheenvuoroissa.

Saukkonen (2013, 64) pitää suomalaista mediaa osasyllisenä maahanmuuttopoliittisen keskustelun heikkoon tasoon. Media kiinnittää huomiota vain epätavallisiin asioihin ja syyllistyy toisinaan myös liioitteluun, esimerkkinä Saukkonen mainitsee kirjoittelun ns. maahanmuuttajalähiöistä tai -ghetoista, joita Suomessa ei vielä Ruotsin tai Keski-Euroopan tapaan ole olemassa. Maahanmuuttajien kuvaamista osana suomalaista elämää on Saukkosen mukaan laiminlyöty.

Horsti kiinnittää huomiota myös mediassa käytettyyn kieleen. Puhutaan työvoiman tuonnista ja turvapaikanhakijoiden vyörystä, jolloin ihmiset itse eivät ole aktiivisia toimijoita, vaan tahdotonta massaa, luonnonilmiö. Myös sana maahanmuuttaja on saanut negatiivisen sävyn; ulkomaille muuttaneet suomalaiset eivät esimerkiksi koskaan ole maahanmuuttajia vaan siirtolaisia. (Horsti 2013, 308.)

Vuorovaikutusharjoitus

Toiminnalliset menetelmät ovat yleensä tehokkaampia ja vaikuttavampia kuin luentomuotoiset menetelmät, koska ihminen on läsnä kokonaisvaltaisemmin, oma aktiivinen osallistuminen tukee muistia ja vuorovaikutteiset tilanteet ovat otollisia kysymyksille ja myös ihmettelylle. Toiminnalliset menetelmät huomioivat muunkinlaiset oppijat kuin visuaaliset ja auditiiviset. (ENO – Ennakoiva ohjaus työelämässä, 55.)

Meistä on selvää, että yhteiset pelisäännöt löydetään vain vuorovaikutuksen kautta. Konkreettisissa kohtaamistilanteissa opimme tunnistamaan omat vahvuutemme ja heikkoutemme, ja kun olemme tietoisia omasta käytöksestämme, voimme helpommin löytää yhteisiä pelisääntöjä.

Kokeminen on yksi tärkeimmistä tavoista omaksua asioita. Kukaan ei voi kuvitella, mikä on omena, pelkän teoreettisen tiedon perusteella. Vain haistamalla, maistamalla ja koskemalla se selviää. Teoriaopetus auttaa ehkä ymmärtämään asioita, mutta kokemus syntyy vain tekemällä itse, kokeilemalla. (Bovet & Hwendiek 1998, 182.)

Ilman kohtaamisia ja oman käytöksen reflektointia vuorovaikutuksen kehittymisen ei ole mahdollista. Työelämässä kohtaamisia ei voi välttää. Onnistuneisiin

monikulttuurisuusopintoihin sisältyykin mielestämme aitoja vuorovaikutustilanteita eri kulttuuritaustoista tulevien ihmisten kanssa, mikäli sellaisten järjestäminen suinkin on mahdollista.

Vierailevat asiantuntijat ja resurssit

Osa opinnäytetyön prosessia oli löytää eri teemoihin sopivat asiantuntijat, olla yhteydessä heidän kanssaan ja sopia aikatauluista, teemoista, workshoppeista ja niin edelleen. Myös resurssien mahdollisuudet piti ottaa huomioon. Empowerment of Families with Children -hankkeen rahoituksella oli jonkin verran mahdollisuuksia kutsua asiantuntijoita vierailemaan Saimaan ammattikorkeakouluun. Tavoitteemme oli, että osa opintojaksosta olisi mahdollista toteuttaa helposti ja pienillä resursseilla, jotta suunnitelmaamme voisi hyödyntää myös tulevaisuudessa, kun Empowerment of Families with Children -hanke loppuu.

Vieraast maast Kevät 2013 Sisällöt	Tavoite	Toteutus
Aloitusseminaari	Johdatusta erilaisuuden teemaan	Vierailijoita kertomassa kokemuksistaan, improvisaatioesitys
Erilaisuuden kohtaaminen	Maahanmuuttajien heterogeenisuuden ymmärtäminen, erilaisuuden kohtaaminen	Luento, etukäteismateriaali
Erilaisuus, haasteet ja mahdollisuudet	Maahanmuuton erilaisiin syihin ja sitä sääteleviin lakeihin tutustuminen	Luento, toiminnallinen osuus
Miten meillä Kaakkois-Suomessa	Paikallisten haasteiden ja vahvuuksien esiintuonti	Paikallisten sote-alan ammattilaisten puheenvuoroja, paneelikeskustelu
Monikulttuurisuus – voimavara tänään ja huomenna	Monikulttuurisuuden mahdollisuuksien ymmärtäminen	Ammattilaisten puheenvuoroja, ryhmätyö
Itsenäinen tehtävä	Kirjallisuuteen perehtyminen	Esittelyn kirjoittaminen monikulttuurisuuden teemaan liittyvästä kirjasta

Vieraast maast 2 Syksy 2013 Sisällöt	Tavoite	Toteutus
Suomalainen kulttuuri	Oman kulttuurin tuntemus ja sen vaikutuksen tunnistaminen käyttäytymisessä, tietoa romanikulttuurista	Luentoja
Venäläinen kulttuuri	Avata erilaisia näkökulmia venäläiseen kulttuuriin	Luentoja, paneelikeskustelu, johon opiskelijat miettivät kysymyksiä etukäteen
Muslimit Suomessa	Muslimien moninaisuuden ymmärtäminen	Luento, keskustelua opiskelijoiden valmistamien kysymysten pohjalta
Kaksikulttuuriset perheet	Kaksikulttuuristen perheiden haasteita ja mahdollisuuksia, miten eroaa maahanmuuttajaperheistä, kolmas kulttuuri	Luento, ryhmätyö ja keskustelua kaksikulttuuristen perheiden kanssa etukäteen annetuista teemoista
Media ja monikulttuurisuus	Kriittinen näkökulma: saammeko oikean kuvan monikulttuurisuudesta median kautta?	Paikallislehden edustajan sekä sosiaalisen median asiantuntijan puheenvuorot, vapaata keskustelua
Vuorovaikutustehtävä kulttuurien kohtaaminen	Aidon vuorovaikutuksen kautta saada tietoa omasta kulttuurisesta kompetenssistaan ja kehittymistarpeistaan	Paikalle kutsuttuihin maahanmuuttajiin tutustuminen ja jatkoyhteydenpito, opiskelijoilla ei ollut tietoa tehtävästä etukäteen

Taulukko 1. Prosessikuvaus

5 Johtopäätökset: Kohti suvaitsevaisuutta

Tämä opinnäytetyö käsittelee syksyllä 2013 toteutettua Vieraast maast 2 - opintojaksoa, mutta olimme alusta loppuun asti mukana myös keväällä 2013 toteutetussa pilottijaksossa. Opintojaksojen sisällöt sekä niiden suunnitteluun käytetty aika erosivat toisistaan, joten on tarkoituksenmukaista tarkastella niitä kumpaakin johtopäätöksiä tehtäessä.

Opiskelijoilta saadun palautteen sekä luennoilla esitettyjen kysymysten perusteella on selvää, että moni toivoi saavansa opintojaksolta mukaan jonkinlaisen reseptikirjan, jossa kerrotaan yksityiskohtaisesti miten toimia missäkin tilanteessa, kun asiakas on joku muu kuin valtaväestön suomalainen. Opiskelijoiden etukäteen laatimat kysymykset Vieraast maast 2:n Muslimit Suomessa – yhteinen arkemme -luennolle olivat muun muassa seuraavanlaisia: *Mitä erityistä tulee terveydenhoitohenkilöstön tietää kohdatessaan muslimeja? Miten Suomessa asuva muslimi suhtautuu meidän kirkollisiin juhlapyyhiimme? Miten koraani ohjaa Suomessa asuvan muslimin arkea?*

Vieraast maast -työryhmä päätti jo syksyllä 2012, jolloin pilottijakson suunnittelu alkoi, että keväällä keskitytään puhumaan erilaisuuden kohtaamisesta ja monikulttuurisesta vuorovaikutuksesta yleisellä tasolla, ilman että paneudutaan tarkemmin yhdenkään kulttuurin ominaispiirteisiin. Ratkaisu oli hyvä, koska sittemmin moni vieraileva luennoitsijakin korosti puheessaan, että tärkeämpää kuin tuntee hyvin muiden kulttuurien tapoja, on oppia kulttuurisia vuorovaikutustaitoja ja nähdä ihminen kulttuurin verhon takaa, olla ihminen ihmiselle.

Toisen Vieraast maast -opintojakson osallistujista vain muutama oli suorittanut myös pilottijakson, sillä se ei ollut millään tapaa ehtona osallistumiselle. Pilottijaksolla opiskelijat saivat kuitenkin paljon sellaista erilaisuuden kohtaamiseen ja ymmärtämiseen liittyvää perustietoa esimerkiksi maahanmuuton erilaisista syistä, oleskeluluvista, kotouttamisesta ja aiheeseen liittyvistä termeistä, että sen olisi pitänyt olla pohjalla kaikilla Vieraast maast 2:n osanottajilla. Kysymysten ja palautteen perusteella totesimme, että faktatietoa todella tarvittiin ja kaivattiin.

Näiden lisäksi oman suomalaisuuden tunnistaminen sekä konkreettinen tapa kohdata erilaisia ihmisiä, kaksikulttuurisia perheitä ja maahanmuuttajia, saivat

positiivista palautetta opiskelijoilta. Kahden opintojakson teemoja yhdistämällä voisi saada tarpeeksi kattavan sosiaali- ja terveystieteen opiskelijoiden monikulttuurista pääomaa ja kulttuurikompetenssia lisäävän kokonaisuuden.

Pilottijakson suunnitteluun käytettiin aikaa koko edeltävä syyslukukausi 2012, kun taas Vieraast maast 2:n suunnittelu ennen opintojakson alkamista jäi paljon vähäisemmäksi. Pidempi aikajänne on selvästi eduksi, kun haetaan kiireisiä ulkopuolisia luennoitsijoita.

Lähiopetustunneilla on tärkeää jättää reilusti aikaa vapaalle keskustelulle. Opiskelijoiden ennen luentoa miettimät kysymykset auttavat virittäytymään aiheeseen ja pysymään valppaana, mutta tilaa pitäisi olla myös luennon aikana heidän uusille kysymyksille, jotka ovat todennäköisesti jo paljon kiinnostavampia ja antoisampia kuin etukäteen muotoillut.

Myös paneelikeskustelujen ja ryhmäjakojen sujuvuuteen sekä saman illan aikana esiintyvien puhujien esiintymisjärjestykseen on tekemiemme havaintojen mukaan hyvä kiinnittää huomiota.

Kulttuurienvälisen vuorovaikutuksen opettelu on tulevaisuudessa aivan keskeistä sosiaali- ja terveystieteen oppilaitoksissa. Opiskelijoita tulisi rohkaista kanssakäymiseen toisista kulttuureista tulevien ihmisten kanssa, sillä vain avoimella vuorovaikutuksella voidaan asiakastilanteissa saada tarvittavat tiedot asiakkaasta ja hänen yksilöllisestä tilanteestaan.

Myös Pitkänen pohtii suvaitsevaisuutta mielenkiintoisesti kirjoituksessaan ” *Kun kulttuurit kohtaavat - etiikan näkökulma*” (1998). Hän kiteyttää ajatuksen, jonka halusimme välittää opiskelijoille Vieraast maast -opintojakson avulla: On toki tärkeää saada tietoa omasta kulttuurista, omasta taustasta ja tutustua erilaisiin kulttuureihin. Tämä tieto auttaa suvaitsemattomuuden torjumisessa. Mutta meidän ei tarvitse tietää kaikkea kaikkea. Meidän ei tarvitse edes ymmärtää tai hyväksyä kaikkea.

Pitkänen korostaa sitä, mitä Zygmunt Bauman toteaa kirjassa ”Postmodernin lumo”, että suvaitsevaisuus tarkoittaa aitoa solidaarisuutta ja ihmisten samanaikaisuuden tunnustamista. Aitoa arvostusta ei voi syntyä vain sietämisestä, vaan

toisen intressien sallimisesta ja kunnioittamisesta. Jos kaikki ihmiset ajattelisivat samalla tavalla, ei voisi tapahtua kehitystä. (Pitkänen 1998, 68-69.)

Kuitenkin erilaisuuden pelko on inhimillistä. Ihmiset haluavat elämäänsä turvaa ja selkeyttä. He tarvitsevat jonkin verran ennustettavuutta ja järjestystä. Sen takia esimerkiksi stereotyyppiset käsitykset ovat jossain määrin väistämättömiä ja välttämättömiä, koska ne auttavat meitä toimimaan uusissa tilanteissa. Niiden avulla pystymme ennakoimaan, järjestämään sekä jäsentämään uusia ja outoja asioita. (Pitkänen 1998, 69.)

Henkilöllä, joka tuntee ainoastaan oman kulttuuripiirinsä ajattelu- ja toimintamallit, on taipumus pitää niitä ainoina oikeina. Kulttuurit eri puolilla maailmaa ovat kuitenkin kehittyneet erilaisiksi muun muassa toisistaan poikkeavan ilmaston, olosuhteiden ja toimeentulomuotojen vuoksi. (Pitkänen 1998, 70.)

Tavoitteena on, että myös vastaavilla kursseilla tulevaisuudessa pystytään opetuksen, materiaalien ja valittujen luennoitsijoiden avulla avaamaan opiskelijoille tie oman kulttuuripiirin ulkopuolelle ja antamaan uusia oivalluksia ja näkökulmia.

Opiskelijat jäivät Vieraast maast 2 -opintojaksolta kaipaamaan lisätietoa etenkin eri uskonnoista. Uskonnot ja niiden merkitys monien ihmisten arjessa on monille suomalaisille vierasta, samoin harvalla on tietoa siitä, miltä tuntuu esimerkiksi joutua rasismien uhriksi. Uskonnon ja rasismien käsittely kuitenkin edellyttää tarkkuutta ja hienotunteisuutta, sillä väärinkäsitysten vaara on suuri.

Eri kulttuureihin perehtymisen lisäksi on tärkeä kiinnittää opetuksessa huomio myös kulttuuristen luku- ja vuorovaikutustaitojen vahvistamiseen. Vieraast maast 2 -kurssin opiskelijoille annettu vuorovaikutustehtävä oli tältä kannalta erinomainen. Alussa monien opiskelijoiden suhtautuminen tehtävään oli täynnä epäilyä ja epävarmuutta, mutta se vaihtui nopeasti myönteiseksi kokemukseksi.

Palautteen perusteella tulimme siihen johtopäätökseen, että vuorovaikutustehtävässä koettu epävarmuus ei johtunut niinkään itse erilaisen ihmisen kohtaamisesta, vaan arkuudesta käyttää vierasta kieltä. Monia vaivasi epäonnistumisen pelko: mitä jos en ymmärrä tai osaa puhua. Miten rohkaistua käyttämään

vierasta kieltä, voisikin olla luennon aihe tulevaisuuden monikulttuurisuusopinnoissa.

6 Eettiset näkökohdat

Jokaisen henkilön, jonka antamaa mitä tahansa tietoa, jota käytetään tutkimuksessa, on oltava täysin tietoinen siitä, mihin hän tietoa antaa ja miten tietoa käytetään. Näin ollen pelkästään opintojaksopalautteena kerättyä tietoa ei koskaan voi yhtäkkiä käyttää tutkimuksessa ilman palautteen antajien lupaa. (Nurkka 2013.)

Palautetta kerätään Empowerment of Families with Children -hankkeelle, mutta palautekyselyyn laitetaan selvästi kaikki tutkimukseen liittyvät asiat luottamuksellisuudesta ja kerrotaan myös, että palautetta voidaan käyttää opinnäytetyössä. Myös opinnäytetyön tarkoitus pitää palautelomakkeessa näkyä. (Nurkka 2013.)

Opinnäytetyösuunnitelman valmistuttua opinnäytetyöhön ja aineiston käyttämiseen haettiin lupa Saimaan ammattikorkeakoululta, sosiaali- ja terveystieteiden osastolta.

Kun emme tarvitse palautteita enää opinnäytetyön tekemisessä, annamme ne Empowerment of Families with Children -hankkeen vastaaville työntekijöille, jotka tekevät palautteista koosteen hankkeen loppuraporttia varten. Tämän jälkeen dokumentit tuhoetaan asianmukaisesti.

Oli hyvä, että meitä oli kaksi. Olemme opinnäytetyöprosessin aikana käyttäneet runsaasti aikaa keskusteluun ja eettiseen pohdintaan.

Ammattikorkeakoulun opinnäytetöissä eettisten näkökohtien huomioon ottaminen on todella tärkeää ja yksi tärkeä oppi opinnäytetyön tekemisessä on myös se, että opiskelija oppii pohtimaan itse erilaisia tutkimuksen eettisyyteen liittyviä näkökohtia myös tulevassa työssään. (Nurkka 2013.)

Omien rajojensa ja tietämättömyytensä tunnistaminen avoimesti ja rehellisesti on osa ammatillisuutta. Eettisiä kysymyksiä joutuu usein pohtimaan yllättävissä ja ennalta arvaamattomissa tilanteissa. Siksi ei voi olla olemassa käsikirjaa, jos-

sa olisi jokaiseen tilanteeseen sopiva yksityiskohtainen toimintaohje. Sosiaalialan ammattilaisen on pidettävä mielessä, että eettisistä ohjeista on keskusteltava ja niitä on tulkittava uudelleen jatkuvasti, sillä työ on aina keskeneräistä. (Talentia ry. 2012, 6.)

Kutsuimme maahanmuuttajia vuorovaikutustehtävään. Tehtävänanto oli selkeä ja eettisesti oikeudenmukainen ja vieraksi kutsutuilla maahanmuuttajilla oli mahdollisuus olla meihin yhteydessä koko ajan. Vastasimme kaikkiin heidän kysymyksiinsä nopeasti ja kattavasti. He olivat tietoisia, että tehtävä oli yllätys suomalaisille Vieraast maast 2 -opintojaksolle ilmoittautuneille opiskelijoille, ja siitä, että kontakti opiskelijan kanssa voi tapauksesta riippuen joko loppua tai jatkua opintojaksoon kuuluvien kolmen tapaamiskerran jälkeen. Väärintulkinnan mahdollisuus oli kuitenkin olemassa, kuten kaikessa ihmistenvälisessä vuorovaikutuksessa.

Vuorovaikutustehtävästä saadun palautteen perusteella jotkut opiskelijat kokivat tehtävän tekopyhäksi ja epäilivät maahanmuuttajien motivaatiota ja sitoutuneisuutta tehtävään, joka oli heille täysin vapaaehtoinen. Uhkana koettiin väärinkäsityksen mahdollisuus ja hyväksikäytön tunne. Osa kritisoi sitä, että eivät olleet voineet valmistautua tehtävään etukäteen, vaan se tuli yllätyksenä. Emme olleet osanneet varautua näin voimakkaaseen kritiikkiin, sillä ajattelimme opiskelijoita ammattilaisina, joiden valmiudet kohdata yllättäviä tilanteita ovat hyvin kehittyneet. Olimme ehkä liian kiinni omissa lähtökohdissamme tässäkin kysymyksessä.

Pohdimme, olisiko tehtävä pitänyt toteuttaa eri tavalla. Olisiko opiskelijoiden pitänyt saada tieto tehtävästä ennakkoon? Meidän mielestämme yllätysefekti oli olennainen osa tehtävää. Näin se antoi opiskelijoille mahdollisuuden todelliseen oman toiminnan reflektointiin ja ammatillisten valmiuksien kehittymiseen turvalisessa toimintaympäristössä.

Luennoitsijoita valittaessa koimme tärkeäksi, että henkilöllä on asiantuntemuksen lisäksi neutraali ja kiihkoton suhtautuminen asiaan, josta hän saapuu meille puhumaan. Parhaan tietomme mukaan etsimme asiantuntijoita, jotka täyttäsivät kriteerimme. Eettinen ongelma voi syntyä, jos viime hetken muutokset ohjel-

maan aiheuttavat sen, että korvaavan luennoitsijan asiantuntemus vaikuttaa kyseenalaiselta.

7 Oman työn arviointi

Oman toiminnan kriittinen arviointi on keskeinen osa oppimista. Omat vahvuutemme ja kehittämistarpeemme tulivat selvästi esiin prosessin aikana.

Opinnäytetyömme toiminnallinen osuus vaati monenlaisia taitoja. Taulukossa 2 esittelemme, mikä oman näkemyksemme mukaan oli roolimme Vieraast maast 2 -opintojakson toteutuksessa. Taustojemme ja kokemuksiemme vuoksi meillä oli valmiina jo monia tarvittavia taitoja, mikä helpotti uuden oppimista. Kumpikin meistä on asunut pitkiä aikoja toisessa kulttuurissa ja ollut työssään ja vapaa-aikanaan paljon tekemisissä erimaalaisten ihmisten kanssa. Monikulttuurinen opinnäytetyötiimimme mahdollisti uusien näkökulmien ja oivallusten syntyminen.

Opintojakson suunnittelussa otettiin koko ajan huomioon se, että sisällöt ja menetelmät olisivat opiskelijoille mahdollisimman hyödyllisiä ja käyttökelpoisia. Opinnäytetyömme yhtenä tarkoituksena on yrittää pohtia onnistumisia ja kehittämistarpeita sekä pohjustaa hyväksi havaittujen menetelmien ja sisältöideoiden mahdollista käyttöä tulevia monikulttuurisuusopintoja suunniteltaessa.

Asiantuntija Raimo Halinoja jakaa kulttuurienvälisen viestinnän oppimisen kolmeen osa-alueeseen. Ensimmäisellä portaalla on oppijan oman kulttuurin tiedostaminen ja sen merkityksen hahmottaminen omaan ajatteluun ja käyttäytymiseen. Toisena tulee tiedon hankkiminen vieraista kulttuureista sekä ymmärrys niiden samanlaisesta merkityksestä muiden ihmisten ajatteluun ja käyttäytymiseen. Kolmas osa-alue ovat todelliset kulttuuriset kohtaamistilanteet, sillä vain niiden avulla voidaan oppia kulttuurisen osaamisen taidot. (Salo-Lee ym. 1998, 126-127.)

Toiminta	Vaadittava osaaminen
Suunnittelupalaverit	Omien ideoiden esiintuominen, keskustelutaidot, joustavuus, yhteistyökyky
Yhteydenpito asiantuntijoihin	Rohkeus, vuorovaikutustaidot, neuvottelutaidot, jäämäkkyys
Maahanmuuttajien ja kaksikulttuuristen perheiden kutsuminen	Suhteiden hyödyntäminen, kielitaito, kulttuurikompetenssi, eettinen reflektointitaito
Vuorovaikutustehtävän suunnittelu ja ohjeistus	Selkeän ohjeistuksen laatiminen, ongelmanratkaisukyky, avoimuus, ohjaustaidot
Ideointi ja järjestely	Luovuus, organisointikyky, kokonaisuuden hahmottamiskyky

Taulukko 2. Oman roolin kartoitus

Pidimme alusta saakka tärkeänä korostaa opiskelijoille, miten olennaista on tuntea oma kulttuurinsa ja sen merkitys elämän kaikkiin osa-alueisiin. Havahduimme kuitenkin huomaamaan, että emme osanneetkaan aina ottaa tarpeeksi huomioon lähtökohtiamme. Meille itsestään selvät asiat eivät välttämättä kuulu kaikkien opiskelijoiden kokemusmaailmaan, esimerkiksi rasismin ja ennakkoluulojen määritelmät, erilaisista kulttuureista tulevien ihmisten kohtaaminen, vieraiden kielten käyttäminen, stereotyyppien välttäminen. Kaipasimme luennoilta ja keskusteluilta paljon syvällisempää otetta, mutta emme ymmärtäneet, että oma kulttuurisen osaamisen lähtötasomme on erilainen kuin monilla opiskelijoilla.

Meille jäi tunne, ettei asioita usein pohdittu tarpeeksi kriittisesti ja monipuolisesti, mutta myöhemmin ajateltuna on hyvä, ettei aiheen käsittelyssä menty liian syvälle ja ettei luennoilla juurikaan esitetty arvostelevia kannanottoja. Kriittiset seikat jäävät kuulijoille aina paremmin mieleen kuin positiiviset. Yksi kriittinen kommentti olisi voinut jättää varjoonsa kaiken muun opitun ja vahvistaa ennakkoluuloja.

Haluamme vielä SWOT-analyysin avainsanojen – vahvuudet (strengths) - heikkoudet (weaknesses) – mahdollisuudet (opportunities) – uhat (threats) avulla pohtia osaamistamme. Vahvimmiksi puoliksemme nostaisimme vuorovaikutustaidot sekä kyvyn oman työn reflektointiin. Meille molemmille tuottaa joskus vaikeuksia omien rajojen pitäminen ja kaiken maailman ongelmien ottaminen omille hartioille. Tämän kokemuksen pohjalta meillä on mahdollisuuksia kehittää kulttuurista osaamistamme myös muissa työympäristöissä, mutta uhkana on se mitä jo edellä pohdimme, että asetamme odotuksemme helposti epärealistiselle tasolle.

Pyrimme kumpikin jatkuvasti kehittämään itseämme, ei pelkästään heikkouksiimme, vaan myös vahvuksiimme. Rehellisellä itsearviointilla pystymme tarttumaan ongelmakohtiin ja kääntämään uhat mahdollisuuksiksi.

Olemme opinnäytetyöprosessin aikana ymmärtäneet entistäkin paremmin oman työn ja käyttäytymisen kriittisen tarkastelun sekä refleктоivan työtöteen merkityksen sosiaalialan työssä.

Lähteet

Abdelhamid, P., Juntunen, A. & Koskinen, L. 2009. Monikulttuurinen hoitotyö. Helsinki: WSOYpro Oy.

Abu-Hanna, U. 2012. Multikulti. Monikulttuurisuuden käsikirja. Helsinki: Siltala.

Anis, M. 2008. Sosiaalityö ja maahanmuutto. Lastensuojelun ammattilaisten ja asiakkaiden vuorovaikutus ja tulkinnat. Helsinki: Väestöliitto.
[http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/35938/diss2008Anis.pdf?sequence=1/](http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/35938/diss2008Anis.pdf?sequence=1) Luettu 17.11.2013

Bovet G.& Huwendiek V. 1998. Leitfaden Schulpraxis: Pädagogik und Psychologie für den Lehrberuf. Berlin: Cornelson

Engeström, Y. 1992. Perustietoa opetuksesta. Helsinki: Valtionvarainministeriö - Valtion painatuskeskus.

ENO – Ennakoiva ohjaus työelämässä. Työelämän sosiaaliset ja vuorovaikutustaidot.
[http://www.takk.fi/fileadmin/user_upload/pdf/hankkeet_pdf/ENO_Kasikirja_010212.pdf/](http://www.takk.fi/fileadmin/user_upload/pdf/hankkeet_pdf/ENO_Kasikirja_010212.pdf) Luettu 20.4.2013

Familiacub. Kaksikulttuuristen parien ja perheiden Duo-projekti.
http://www.familiacub.fi/newsletter/duo_0412_fin.html/ Luettu 19.4.2013

Goleman, D. 1997. Tunneäly. Lahjakkuuden koko kuva. Helsinki: Otava.

Hammar-Suutari, S .2010. Asiakkaana erilaisuus – Kulttuurien välisen viranomaistoiminnan etnografia. Elore 17(1), 108-112.
http://www.elore.fi/arkisto/1_10/ajankoht_hammar_1_10.pdf/ Luettu 20.4.2013

Hofstede, G & Hofstede, G.J., 2005. Cultures and Organizations. Software of the Mind. London: McGraw-Hill.

Horsti, K. 2013. Maahanmuuttajat mediamaisemassa. Teoksessa: Martikainen, T., Saukkonen, P. & Säävälä, M. (toim.). Muuttajat. Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta. Helsinki: Gaudeamus, 301-317.

Infopankki. Suomalainen tapakulttuuri.
http://www.infopankki.fi/fi-fi/suomalainen_tapakulttuuri/ Luettu 19.4.2013

Itä-Suomen yliopisto. 2013a. Koulutus ja kehittämisspalvelu Aducate. Oppimisteoriat ja -näkökulmat.
<http://www.uef.fi/fi/aducate/oppimisteoriat-ja-nakokulmat/> Luettu 16.11.2013

Itä-Suomen yliopisto 2013b. Koulutus ja kehittämisspalvelu Aducate. Oppimis- ja ohjauskäsityksiä.
<https://www.uef.fi/fi/aducate/oppimis-ja-ohjauskasityksia#Kognitiivinen/> Luettu 17.11.2013

- Kanninen, S. & Markkula, H. 2011. R-sana. Kirja rasismista ja siihen puuttumisesta. Helsinki: Pelastakaa lapset – Rädda barnen.
- Kielijelppi. Vuorovaikutus – puhumista ja kuuntelemista.
<http://www.kielijelppi.fi/puheviestinta/vuorovaikutus-puhumista-ja-kuuntelemista/>
Luettu 20.4.2013
- Liebkind, K. (toim) 2006. Monikulttuurinen Suomi. Etniset suhteet tutkimuksen valossa. Helsinki: Gaudeamus.
- Muhammed, H. 2011. Yhtä erilaiset. Islam ja suomalainen kulttuuri. Helsinki: Teos.
- Novitsky, A. 2013. Väestöliitto. Monikulttuurinen työ ja kotoutujan roolipaletti. Luento Saimaan ammattikorkeakoulussa 20.2.2013.
- Nurkka, N. Yliopettaja, Saimaan ammattikorkeakoulu. Sähköpostikeskustelu. 19.4.2013
- Oroza, V. 2012. Monikulttuurisuus terveydenhuollon työssä. Nuori lääkäri 2012: 2.
<http://www.nly.fi/nuori-laakari-22012/monikulttuurisuus-terveydenhuollon-tyossa/>
Luettu 20.4.2013
- Oulun seudun ammattikorkeakoulu. Opetusmenetelmät opetuksen monipuolistajana.
<http://www.oamk.fi/amok/oppimat/LO/Opetusmenetelmat06a/html/johdanto.html>
/ Luettu 17.11.2013
- Pitkänen, Pirkko (toim.) 1998. Näkökulmia monikulttuuriseen Suomeen. Helsinki: Edita
- Rauste – von Wright, M. 1998. Opettaja tienhaarassa. Konstruktivismia käytännössä. Atena. Juva: WSOY
- Räty, M. 2002. Maahanmuuttaja asiakkaana. Helsinki: Tammi.
- Salminen, K. & Poutanen, P. 1996. Kulttuurikompassi. Helsinki: Edita.
- Salo-Lee, L., Malmberg, R. & Halinoja, R. 1998. Me ja muut. Kulttuurienvälinen viestintä. Helsinki: YLE.
- Salo-Lee, L. 2009. Monikulttuurinen osaaminen ja lukutaito. Teoksessa Lampinen, J. & Melén-Paasio, M. (toim.) Tulevaisuus meissä. Kasvaminen maailmanlaajuiseen vastuuseen. Opetusministeriön julkaisuja, 65-69.
- Saukkonen, P. 2013. Erilaisuuksien Suomi. Vähemmistö- ja kotouttamispolitiikan vaihtoehdot. Helsinki: Gaudeamus.
- Talentia ry. Arki, arvot, elämä, etiikka. Sosiaalialan eettiset ohjeet. 2012. Helsinki. Ammattieettinen lautakunta.

Työterveyslaitos. Duunitalkoot. Mitä on hyvä vuorovaikutus.
http://www.ttl.fi/duunitalkoot/mina_4_0.html/ luettu 20.4.2013

Vartia, N. 2009. Kotona kaikkialla. Kansainvälisen kanssakäymisen taitoja. Helsinki: Kirjapaja.

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi

Väestöliitto. Monikulttuurinen parisuhde.
http://www.vaestoliitto.fi/monikulttuurisuus/tietoa-monikulttuurisuudesta/monikulttuurinen_parisuhde/_kolmas_kulttuuri/ Luettu 19.4.2013

Vähemmistöoikeuksien ryhmän Suomen jaosto. 2012. Suomen kansalliset vähemmistöt : kulttuurien ja kielten rikkautta. Keuruu: Otava.

Wahlström, R. 1996. Suvaitsevaisuuteen kasvattaminen. Helsinki: WSOY.

PALAUTEKYSELY

Vieraast maast -kurssin kevään opintojakson päätteeksi Empowerment of Families with Children -hanke on kiinnostunut kuulemaan teidän mielipiteenne kurssin toteutuksesta ja sisällöistä. Kyselyyn vastataan nimettömänä ja tietoja käsitellään luottamuksellisesti. Yksittäisen henkilön antamat vastaukset eivät tule tunnistettavasti esiin missään tutkimuksen vaiheessa. Palautetta hyödynnetään myös Hanna Kainulaisen ja Melanie Matern-Riihelän opinnäytetyön aineistona. Toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteena on olla mukana toteuttamassa syksyn 2013 opintojaksoa, jolla on tarkoitus lähestyä monikulttuurisuutta mm. eri kulttuurien kautta.

Kevään teemoja olivat:

- Aloitusseminaari
- Erilaisuuden kohtaaminen
- Erilaisuus; haasteet ja mahdollisuudet
- Miten meillä Kaakkois-Suomessa
- Monikulttuurisuus – voimavara tänään ja huomenna

1. Mitkä olivat mielestäsi kurssin **plussat** (esimerkiksi opetusmenetelmät ja -järjestelyt, käytäntöön linkittyminen, teoria, ym.)?

2. Mitkä olivat mielestäsi kurssin **miinukset**, eli mitä voisi kehittää (esimerkiksi opetusmenetelmät ja -järjestelyt, käytäntöön linkittyminen, teoria, ym.)?

3. Millaisia uusia oivalluksia työelämää varten sait ja miten?

4. Mistä haluaisit tietää lisää?

Kiitos vastauksista! Danke! Спасибо! Thank you! Merci beaucoup!

PALAUTEKYSELY

Vieraast maast -kurssin syksyn opintojakson päätteeksi Empowerment of Families with Children -hanke on kiinnostunut kuulemaan teidän mielipiteenne kurssin toteutuksesta ja sisällöistä. Kyselyyn vastataan nimettömänä ja tietoja käsitellään luottamuksellisesti. Yksittäisen henkilön antamat vastaukset eivät tule tunnistettavasti esiin missään tutkimuksen vaiheessa. Palautetta hyödynnetään myös Hanna Kainulaisen ja Melanie Matern-Riihelän opinnäytetyön aineistona. Toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteena on monikulttuurisen osaamisen vahvistaminen ja kulttuurisen kompetenssin lisääminen Saimaan ammattikorkeakoulussa.

Syksyn teemoja olivat:

- Suomalainen kulttuuri
- Venäläinen kulttuuri
- Muslimit Suomessa
- Kaksikulttuuriset perheet
- Median vaikutus
- Vuorovaikutustehtävä

1. Mitkä olivat mielestäsi kurssin **plussat** (esimerkiksi opetusmenetelmät ja -järjestelyt, käytäntöön linkittyminen, teoria, ym.)?

2. Mitkä olivat mielestäsi kurssin **miinukset**, eli mitä voisi kehittää (esimerkiksi opetusmenetelmät ja -järjestelyt, käytäntöön linkittyminen, teoria, ym.)?

3. Millaisia uusia oivalluksia työelämää varten sait ja miten?

4. Mistä haluaisit tietää lisää?

***Kiitos vastauksista! Danke! Спачу́бо! Thank you! Merci beau-
coup!***

Kulttuurisia kohtaamisia

Cultural meetings

Oppimistehtävä Vierast maast 2 –kurssin suorittamiseen

Intro

- Olemme jakaneet teidät ryhmiin, joihin kuuluu ainakin yksi suomalainen opiskelija sekä yksi toisesta kulttuurista tullut henkilö. Ilmoitamme ryhmänne ihan kohta.
- **We have prepared groups, which consist of at least one Finnish student and one representative of another culture. We will pronounce the groups in a moment.**

Today

- Teillä on tauko klo 18.15 asti, jonka vietätte parinne kanssa kahvia juoden. Muistakaa vaihtaa yhteystietoja, jotta voitte sopia seuraavasta tapaamisesta.
- **You have a break until 18.15. You will spend the break with your Finnish student drinking coffee and don't forget to exchange your contact details, so you can agree your future meetings.**

Next meetings

- Syksyn aikana tapaatte parinne kanssa vielä ainakin kaksi kertaa. Tapaamisten muoto on vapaa, voitte esim. käydä lenkillä tai laittaa ruokaa. Ottakaa huomioon raha- ja kuljetusasiat.
- **During the autumn you will meet at least two more times with your Finnish student. The form of the meetings is free, you can**

for instance go for a walk or cook something together. Please don't hesitate to tell your pair about your possibilities, for example transportation, budget.

Raportti

- **Suomalaiset opiskelijat kirjoittavat kukin oman 2-3 sivun raportin, joka palautetaan Moodleen 30.11.2013 mennessä. Raportissa pohdit esimerkiksi:**
 - **Millaista oli kohdata**
 - **Mitä opit itsestäsi / toisesta kulttuurista**
 - **Mitkä asiat olivat samanlaisia, mitkä taas erilaisia**
- **Voit vapaasti hyödyntää raportissasi myös kirjallisuutta ja aikaisempia kokemuksiasi**
- **Raportin ei ole tarkoitus olla päiväkirjamainen selostus siitä, mitä teitte yhdessä, vaan omakohtaisen kokemuksen reflektointia**
- **This part concerns only Finnish students. No report is required from our foreign guests. And please remember, that you don't have to prepare any presentations about your country or wear a national costume etc. 😊**

SAIMAAN AMMATTIKORKEAKOULU

VIERAAST MAAST II

SYKSY 2013

OPPIMISTEHTÄVÄN PALAUTE; SWOT-analyysi.

Tämä palaute on osa Vieraast maast II- opintojaksoa ja Saimaan ammattikorkeakoulussa sosionomeiksi opiskelevien Hanna Kainulaisen ja Melanie Matern-Riihelän opinnäytetyötä.

Opinnäytetyön ja siihen liittyvän oppimistehtävän perusteella saatu palaute auttaa tulevaisuudessa kehittämään ja suunnittelemaan uutta monikulttuurisuuteen liittyvää opintojaksoa.

Palaute annetaan pienryhmissä, toimitetaan nimettömänä, ja se käsitellään luottamuksellisesti!

Kirjatkaa pienryhmissä oppimistehtävän vahvuudet (Strengths), heikkoudet (Weaknesses), mahdollisuudet (Opportunities) ja uhat (Threats) monikulttuurisen oppimisen ja osaamisen näkökulmasta.

Nyt	<p>OPPIMISTEHTÄVÄN VAHVUUDET</p> <p>Mitkä ovat vahvat ominaisuudet?</p> <p>Mitä tehdään hyvin?</p> <p><i>vahvista</i></p>	<p>OPPIMISTEHTÄVÄN HEIKKOUEDET</p> <p>Mitä voisi parantaa?</p> <p>Mitä tehdään huonosti?</p> <p>Mitä tulisi välttää?</p> <p><i>kehitä, korvaa, poista</i></p>
Tulevaisuudessa	<p>UUDET MAHDOLLISUUDET</p> <p>Mitä mahdollisuuksia on odottamassa?</p> <p>Mitä mielenkiintoisia kehityslinjoja nyt on meneillään?</p> <p><i>käytä hyväksi</i></p>	<p>NOUSEVAT UHAT</p> <p>Mitä esteitä on tiellä?</p> <p>Muuttuvatko laatuvaatimukset?</p> <p>Uhkaako tekniikan kehitys?</p> <p><i>torju, väistä, muuta vahvuudeksi</i></p>